

บทความวิชาการ

ผลกระทบโรคระบาด COVID-19: การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล
The Effect of COVID-19 Disease: Teaching and Learning in Nursing

Received: Apr 19, 2020

Revised: Apr 24, 2020

Accepted: May 29, 2020

สายสมร เฉลยภิตติ กศ.ด. (Saisamorn Chaleoykitti, Ed.D.)¹จินตนา อาจสันเทียะ สด. (Jintana Artsanthia, Dr.P.H.)²มักเดลานา สุภาพร ดาวดี ปร.ด. (Magdalena Supaporn Daodee, Ph.D.)³

บทคัดย่อ

โรคโควิด-19 เป็นโรคระบาดร้ายแรง จากการแพร่ระบาดที่กระจายไปในหลายประเทศทั่วโลกแล้วนั้น สถานศึกษาดำเนินการป้องกันโรคตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด หนึ่งในวิธีการรับมือกับการระบาดคือ Social distancing หรือการเพิ่มระยะห่างระหว่างกันในสังคม เพื่อป้องกันการระบาดจากคนสู่คน ซึ่งมาตรการ Social distancing นี้ทำให้มีการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามาปรับใช้ มีการจัดการเรียนการสอนและการเตรียมสอนแบบ Work from home เพื่อดำเนินการเรียนการสอนต่อไปอย่างต่อเนื่องภายใต้วิกฤติโรคระบาดนี้ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลกระทบของโรคระบาด COVID-19 ต่อการจัดการศึกษาพยาบาล คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับโควิด19 และการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาสู่วิถีชีวิตใหม่ที่เรียกว่า New normal สำหรับภาวะวิกฤตในครั้งนี้

คำสำคัญ : ผลกระทบโรคระบาด COVID-19, การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล, วิถีชีวิตใหม่

¹Corresponding Author, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก E-mail: saismom2006@hotmail.com

²รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ E-mail: jintana.a@slc.ac.th

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ E-mail: supaporn.daodee@gmail.com

¹The Royal Thai Army Nursing College, Bangkok, Thailand

^{2,3}Nursing faculty, Saint Louis College, Bangkok, Thailand

Abstract

COVID-19 is a severe disease outbreak. From pandemic has spread across continents or the entire world. The educational institutes follow the standard of ministry of public health to prevent this disease. One thing in protection is social distancing method or increase the social distancing for protection the herd of people to safe from infection. This method is to prevent infection that leads to bring the students to study in online system with many applications. Thus, the method of study and preparation in teaching by working from home have the objectives for continuing the teaching and learning process within the crisis of this COVID-19 disease. This article has objective to propose the effect of COVID-19 pandemic disease to manage in the nursing study, vocabulary related with COVID-19 disease, and transformative learning in educational system to new normal way of this crisis.

Keyword: effect of COVID-19 disease, teaching and learning in nursing, new normal way

บทนำ

หลังจากที่องค์การอนามัยโรคประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคระบาดร้ายแรง เนื่องจากการแพร่ระบาดที่กระจายไปในหลายประเทศทั่วโลกแล้วนั้น¹ ไวรัสในตระกูลนี้มาจากโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง หรือ โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome -SARS) ซึ่งมีสาเหตุจากเชื้อไวรัสโคโรนาเช่นกัน โดยพบการระบาดครั้งแรกปลายปี ค.ศ. 2002 เริ่มจากพื้นที่มณฑลกว่างตุงของประเทศจีน ก่อนที่จะแพร่กระจายไปในหลายประเทศ องค์การอนามัยโลก ประกาศชื่อที่เป็นทางการสำหรับใช้เรียกโรคทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ว่า “โควิด-ไนน์ทีน” (COVID-19)² จากสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 คณะรัฐมนตรีมีมติให้สถานศึกษาปิดการเรียนการสอนชั่วคราวตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2563 เป็นระยะเวลาสองสัปดาห์ และให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกันโรคตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด³ หนึ่งในวิธีการรับมือกับการระบาดคือ Social distancing หรือการเพิ่มระยะห่างระหว่างกันในสังคม เพื่อป้องกันการระบาดจากคนสู่คน⁴ ซึ่งมาตรการนี้ได้ส่งผลดีกับทุกวงการทุกภาคส่วนที่ลดการติดเชื้อจากการที่มีผู้คนติดต่อกัน สำหรับในวงการการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามาปรับใช้ เพื่อดำเนินการเรียนการสอนต่อไป

ภายใต้วิกฤติของการเกิดโรคระบาดนี้ ทั้งการสอนสดคือการสอนในเวลาและถ่ายทอดการสอนให้ผู้เรียน ซึ่งนักศึกษาสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนได้ทันที คือเห็นหน้าเห็นตาได้ตอบสอบถามคุยกันได้ และการสอนแบบวิดีโอที่ผู้เรียนสามารถดูล่วงหน้าและผู้เรียนสามารถติดตามภายหลังสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดเรื่องการเรียนการสอนออนไลน์แบบสดหรือ real time ทั้ง 2 รูปแบบสามารถนำมาใช้กับการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลได้ แต่จะมีปัญหากับวิชาชีพปฏิบัติการพยาบาลที่ต้องดูแลผู้ป่วยจริงเพื่อเพิ่มทักษะปฏิบัติการดูแลผู้ป่วย จึงเห็นได้ว่าโรคระบาด COVID-19 ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ COVID-19

การรับรู้ของประชาชนทั่วโลกเรื่องโรคติดต่อหลังจากทางการประเทศจีนยืนยันเมื่อ 31 ธ.ค. ค.ศ. 2019 ว่าเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเมืองอู่ฮั่น หลังจากเก็บตัวอย่างไวรัสจากคนไข้ไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการในเวลาต่อมา ประเทศจีนและองค์การอนามัยโลก ระบุว่าไวรัสชนิดนี้คือ “เชื้อไวรัสโคโรนา” ซึ่งก่อนหน้านี้พบไวรัสโคโรนามาแล้ว 6 สายพันธุ์ ที่เคยเกิดการระบาดในมนุษย์สำหรับไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดเป็นสายพันธุ์ที่ 7 ขณะที่คณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยอนุกรมวิธานวิทยา

ของไวรัส (International Committee on Taxonomy of Viruses) ได้กำหนดให้ใช้ชื่อไวรัสที่ทำให้เกิดโรค COVID-19 ว่า SARS-CoV-2 หรือไวรัสโคโรนาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรงชนิดที่สอง (Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2) เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องทางพันธุกรรมอย่างใกล้ชิดกับเชื้อไวรัสโรคซาร์ส⁵ ระยะเวลาการมีชีวิตอยู่ของเชื้อไวรัส โควิด-19 ในสิ่งแวดล้อมภายนอกยังไม่ชัดเจนที่ชัดเจนว่าไวรัสโควิด-19 อยู่บนพื้นผิวได้นานเพียงใด ไวรัสอาจอยู่ได้ไม่กี่ชั่วโมง โดยน้ำยาฆ่าเชื้อสามารถฆ่าเชื้อไวรัสไม่ให้สามารถแพร่เชื้อได้ สำหรับอาการทั่วไปของโรค ได้แก่ อาการระบบทางเดินหายใจ มีไข้ ไอ หายใจถี่ หายใจลำบาก ในกรณีมีอาการรุนแรงมาก อาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น ปอดบวม ปอดอักเสบ ไตวาย หรืออาจเสียชีวิต⁶

ในช่วงการระบาดมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับไวรัส COVID-19 ซึ่งคำศัพท์เทคนิคหลายคำที่นำมาใช้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายผ่านการสื่อสารประชาสัมพันธ์⁷ มีดังนี้ 1) Negative pressure room (ห้องความดันลบ) หมายถึงห้องความดันลบ คือห้องที่มีความดันอากาศภายในห้องต่ำกว่าภายนอก เมื่อเปิดประตูห้อง อากาศภายนอกจะมีความดันอากาศสูงกว่า ส่งผลให้อากาศภายในห้องหรือเชื้อไวรัสไม่ไหลออกไปนอกห้อง 2) PUI (ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์สอบสวนโรค) หมายถึง Patient Under Investigation หมายถึงผู้ป่วยเข้าเกณฑ์สอบสวนโรค ซึ่งก็คือคนที่มีการและประวัติเสี่ยงต้องได้รับการตรวจหาเชื้อ โดยตั้งแต่เริ่มมีการแพร่ระบาด 3) Super spreader หมายถึง ผู้ที่แพร่เชื้อออกเป็นวงกว้าง หรือ Cluster หมายถึงผู้ติดเชื้อเป็นกลุ่มก้อน โดยเฉลี่ยแล้วผู้ติดเชื้อหนึ่งคนจะแพร่เชื้อไปยังคนอื่นได้ประมาณ 2 คน แต่สำหรับ Super spreader จะสามารถแพร่เชื้อไปได้หลายเท่า หรือมากกว่า 20 คน 4) Droplets transmission หมายถึง การแพร่กระจายทางละอองฝอยของสารคัดหลั่ง โดยทั่วไปฝอยละอองจะมีขนาดใหญ่กว่า 5 ไมครอน และจะฟุ้งในอากาศไม่นาน แพร่ไปไม่ไกลนัก การป้องกันทำได้โดยใส่หน้ากากธรรมดา หน้ากากผ้า หรือหน้ากากที่ใช้ในการผ่าตัด (surgical mask) และไม่ให้เข้าใกล้ในระยะน้อยกว่า 1 เมตร และรักษาความสะอาดของมือบ่อย ๆ 5) Airborne transmission หมายถึงการแพร่กระจายเชื้อทางอากาศ โดยมีขนาดละอองฝอยน้อยกว่า 5 ไมครอน ซึ่งขนาดละอองฝอยขนาดเล็กทำให้แพร่กระจาย

ไปได้ไกล เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดโรคหัด (measles) อีสุกอีใส การป้องกัน โดยแยกผู้ป่วยอยู่ในห้องที่มีความดันบรรยากาศเป็นลบเมื่อเทียบกับภายนอก และผู้เข้าไปดูแลต้องสวมหน้ากากชนิด N95 ซึ่งเป็นหน้ากากที่สามารถกรองอนุภาคขนาด 0.3 ไมครอนอย่างน้อยร้อยละ 95 จากโรคโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ ในช่วงแรกจึงยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าสามารถติดต่อกันได้อย่างไร ต่อมาเมื่อวันที่ 29 มี.ค. ค.ศ. 2020 องค์การอนามัยโลก (WHO) ยืนยันว่าเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ติดต่อกันจากการที่ผู้ติดเชื้อไอ จาม หรือพูด ซึ่งทำให้คนอื่น ๆ ในระยะไม่เกิน 1 เมตร หายใจเอาละอองฝอยของสารคัดหลั่ง (droplets) เข้าไป ซึ่งขณะนี้มีประกาศเป็น airborne จากเดิมเป็น droplets 6) Swab หมายถึงการเก็บตัวอย่างส่งตรวจโดยการใช้ไม้พันสำลีป้ายเพื่อหาเชื้อเช่นจากหลังโพรงจมูก (nasopharyngeal swab) และใช้ไม้ป้ายในคอ (throat swab) เป็นต้น โดยวิธีการเก็บส่งตรวจของโรคโควิด-19 นั้น แพทย์จะนำไม้สอดเข้าไปในจมูกเพื่อเก็บสารคัดหลั่งจากหลังโพรงจมูก และในลำคอ 7) Herd immunity หมายถึง ภูมิคุ้มกันหมู่ ซึ่งหมายถึงภาวะที่ประชากรส่วนมากของสังคมมีภูมิคุ้มกันโรค ทั้งที่เกิดจากการติดเชื้อและรักษาหายดีจนร่างกายรับเชื้ออีกไม่ได้ หรือการฉีดวัคซีน ซึ่งเมื่อสัดส่วนของประชากรที่มีภูมิคุ้มกันโรคมียาวพอ จะช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไม่ให้เกิดขึ้นอีกในอนาคตได้ 8) Social distancing หมายถึง การเว้นระยะห่างจากสังคม เป็นมาตรการที่กระทรวงสาธารณสุขแนะนำ เพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยไม่ไปที่มีผู้คนแออัด หรือหากจำเป็นก็ควรเว้นระยะจากผู้อื่น 1-2 เมตร 9) Quarantine หมายถึงการกักกันเพื่อสังเกตอาการเริ่มป่วยจะใช้เฉพาะผู้ที่เข้าข่ายเสี่ยงติดโรค เช่น กลับจากต่างประเทศหรือมีประวัติใกล้ชิดกับผู้ป่วย แม้ยังไม่มีการแต่ควรกักกันตัวเองในระยะพักตัวของโรคเพื่อคู่อการราว 14 วัน ป้องกันการไปแพร่เชื้อโดยไม่รู้ตัว 10) PPE หมายถึง อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล ย่อมาจากคำว่า Personal Protective Equipment (PPE) หรือชุดคล้ายชุดหมี หรือชุดอวกาศ เนื่องจากต้องใส่คลุมทั้งตัว มี face shield หรือแผ่นพลาสติกป้องกันใบหน้า และหน้ากากอนามัยชนิดป้องกันฝุ่นละอองขนาดเล็ก N95 รวมไปถึงใส่ถุงมือถุงเท้า อย่างมิดชิด 11) Rapid test หมายถึงชุดตรวจเร็ว เมื่อจำนวนผู้ป่วยเข้าเกณฑ์ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนห้อง

ปฏิบัติการในการตรวจยืนยันอาจมีไม่เพียงพอ และใช้เวลาในการตรวจค่อนข้างนาน จึงมีการพัฒนาชุดตรวจเร็วขึ้น

12) Cohort ward หมายถึง หอผู้ป่วยรวมแยกโรค หอผู้ป่วยเฉพาะ เพื่อเป็นการรองรับผู้ป่วยในระยะที่มีการแพร่ระบาดเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันเริ่มมีการเตรียมหอผู้ป่วยรวมแยกโรค หรือ Cohort ward ทั้งที่อยู่ในโรงพยาบาลหรือในสถานที่อื่น เช่น มหาวิทยาลัย ศาลากลางจังหวัด และโรงแรม ทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมถึงต่างจังหวัด

ผลกระทบของ COVID-19 กับวิธีการทำงานของอาจารย์

วิกฤตโควิด-19 สร้างผลกระทบอย่างมากให้กับประชาชนทั่วโลก ความน่ากลัวและเป็นสิ่งที่อันตรายของโรคนี้คือการที่คนไม่ทราบว่าตนเองติดเชื้อเนื่องจากไม่แสดงอาการ และเป็นพาหะของโรคอยู่ คงใช้ชีวิตแบบเดิมตามปกติ ทำให้แพร่โรคระบาดต่อไปให้ผู้อื่นโดยไม่รู้ตัวได้ จนในที่สุดการควบคุมโรคในภาพรวมกระทำได้ยาก และเป็นเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ต่างประเทศ เช่น สหรัฐฯ ต้องเผชิญกับวิกฤตการแพร่ระบาดอย่างหนักกว่าประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ ดังที่ปรากฏในปัจจุบันจากยอดผู้ติดเชื้อในสหรัฐฯ ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นำหน้าประเทศอิตาลีและจีน⁹ ดังนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตจึงมีการปรับเปลี่ยนวิถีการแบบใหม่หรือที่เรียกว่า New normal สู่การทำงานของอาจารย์ ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานดังนี้

การทำงานที่บ้านผ่านดิจิทัล จากสถานการณ์โควิด-19 ที่มีการระบาดเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ ทั้งประเทศเกาหลี อิตาลี อิหร่าน และสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยก็ได้มีการเตรียมความพร้อมในกรณีที่มีการระบาดอย่างกว้างขวางในประเทศ โดยหน่วยงานราชการถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องมีการเตรียมความพร้อมทำงานที่บ้านผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งระบบการทำงานและระบบออนไลน์เพื่อให้การทำงานของหน่วยงานนั้น ๆ และการให้บริการประชาชนไม่หยุดชะงัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดความรุนแรงของการระบาดซึ่งขณะนี้หน่วยงานราชการก็มีระบบการทำงานผ่านดิจิทัลและอิเล็กทรอนิกส์ได้แก่ เอกสารดิจิทัล (e-document) การประชุมขนาดเล็กผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-meeting e-conference) และการประชุมขนาดใหญ่ที่

ต้องใช้ระบบ E-conference ผ่านระบบ Zoom เป็นต้น ที่เป็นการประชุมขนาดใหญ่ที่มีระบบที่รองรับซึ่งมีความพร้อมในระดับหนึ่ง เหลือเพียงกฎระเบียบบางเรื่องที่ยังคงต้องมีการแก้ไขให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติงานจริง สำหรับทำงานจากที่บ้านเช่นทำเอกสารสำนักงานด้วย Microsoft Office 365 หรือ Google Drive จัดเก็บข้อมูลและแลกเปลี่ยนไฟล์ข้อมูลกันด้วย Microsoft OneDrive หรือ Google Drive ใช้ Microsoft Teams ซึ่งเครื่องมือที่มีคุณลักษณะสำหรับสื่อสารระดับองค์กร เช่น การสร้างกลุ่มงาน การสนทนากลุ่มวางแผนงาน ติดตามความคืบหน้า และการนัดหมาย เป็นต้น ประชุมผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (video conference) ด้วย Microsoft Teams หรือ Google Meet⁹

การทำงานที่บ้านหรือ Work from home จึงเป็นคำตอบของสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคไวรัส COVID-19 ที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น หลายประเทศเริ่มใช้มาตรการแก้ไขควบคู่ไปกับการป้องกันในหลากหลายมิติ ไม่เว้นแม้แต่การปิดสถานศึกษาและอนุญาตให้อาจารย์ทำงานที่บ้านได้ การทำงานนอกสถานที่หรือทำงานที่บ้านจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือที่มีความครบเครื่องและครบครันมากที่สุด ซึ่งจะเป็นตัวช่วยให้เราทำงานได้อย่างราบรื่น ไม่สะดุด ให้ผลลัพธ์ที่ยอดเยี่ยมไม่ต่างจากการทำงานในออฟฟิศ เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัล เช่น โปรแกรม LINE คือคำตอบที่ทำให้อาจารย์หรือคนทำงานสามารถใช้ชีวิตแบบดิจิทัลไลฟ์สไตล์ผ่านโทรศัพท์มือถือของอาจารย์ได้ หรือแอปพลิเคชันอื่น ๆ ก็สามารถใช้ผ่านโทรศัพท์มือถือได้เช่นกัน สื่อสารกันได้ ทำงานด้วยกันได้ทุกที่ตลอดเวลาด้วยเทคนิคที่ช่วยการทำงานที่บ้าน (Work from home)

ผลกระทบของ COVID-19 ต่อการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลที่เปลี่ยนแปลง

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องมีการฝึกปฏิบัติงานจริงกับผู้ป่วย จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อ COVID-19 สูงในหลายพื้นที่ของประเทศ และโรงพยาบาลเป็นแหล่งที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อและแพร่กระจายเชื้อ ดังนั้นเมื่อนักศึกษาพยาบาลต้องฝึกทักษะปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จึงเป็นการยากที่จะได้รับประสบการณ์ตรงให้มากที่สุด ในการศึกษาสาย

อื่นๆ หรืออาจใช้บางอย่างใช้การฝึกในห้องปฏิบัติการแทนได้ แต่สำหรับวิชาชีพการพยาบาลจะฝึกเช่นนั้นทั้งหมดไม่ได้ จึงจำเป็นต้องพบเจอกับผู้ป่วยจริง ดังนั้นผลกระทบต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

การเลื่อนการฝึกปฏิบัติงานหออผู้ป่วยออกไป

การเลื่อนการฝึกปฏิบัติงานหออผู้ป่วยนักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องงดการฝึกปฏิบัติงานหออผู้ป่วย หลายสถาบันปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกปฏิบัติมาเป็นการฝึกปฏิบัติโดยใช้ simulation ฝึกกับสถานการณ์จำลอง ใช้กรณีศึกษา อภิปรายปัญหา แนวทางการพยาบาลร่วมกัน หรือใช้ห้องปฏิบัติการมากขึ้น หาโอกาสชดเชยเมื่อสถานการณ์ปกติ ใช้รูปแบบการ conference เน้น case study และศึกษาข้อมูลด้วยตนเองผ่านการดูแบบอย่างจากวิดีโอ ในการทำหัตถการต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างยิ่งที่สถาบันการศึกษาพยายามรักษามาตรฐานการพยาบาลในสถานการณ์จำกัดของกระบวนของเชื้อ COVID-19 นี้ จึงจำเป็นต้องมีการวัดผลสมรรถนะก่อนสำเร็จการศึกษาเพื่อให้ผู้ใช้บัณฑิตมีความมั่นใจ และเพื่อความปลอดภัยกับวิชาชีพและผู้ป่วยมากขึ้น

การผลิตพยาบาลสู่โรงพยาบาลช้ากว่ากำหนด

บางสถาบันการศึกษาที่มีการปิดและเปิดตามประกาศมาอาเซียนจะได้รับผลกระทบ เนื่องจากนักศึกษาชั้นปีที่ 4 กำลังฝึกภาคปฏิบัติใกล้แล้วเสร็จ ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงปีสุดท้ายจำเป็นต้องมีการฝึกในสถานที่จริง เพื่อเตรียมตัวสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพ เมื่อเหตุการณ์ระบาดของเชื้อส่งผลให้การฝึกปฏิบัติต้องงดและถูกเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด จนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น โดยปกติ นักศึกษาจะสำเร็จและรายงานตัวเพื่อเริ่มทำงานประมาณเดือนพฤษภาคมเป็นอย่างช้า ด้วยเหตุนี้การระบาดของเชื้อจึงส่งผลต่อการผลิตพยาบาลสู่ตลาดแรงงานของโรงพยาบาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลอดจนการเลื่อนการสอบขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ส่งผลให้การได้รับคำตอบแทนวิชาชีพอาจล่าช้าไป

ห้องเรียนเปลี่ยนไป

การสร้างห้องเรียน อาจารย์สามารถสร้างห้องเรียนได้ทุกที่ จากห้องเรียนในสถานศึกษากลายเป็นห้องเรียนในห้องนอน ห้องเรียนในอากาศที่ใดก็ได้ที่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต (Internet) ผู้สอนสามารถสร้างและใช้งานห้องเรียนออนไลน์ (e-classroom) ด้วย Microsoft Teams หรือ Google

Classroom ซึ่งเครื่องมือทั้งคู่มีคุณลักษณะที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น การแจกจ่ายเอกสารประกอบการสอน การสนทนา การสร้างกระดานถามตอบ การมอบหมายงาน หรือส่งการบ้าน การตรวจงาน การสร้างแบบทดสอบ และการให้คะแนน เป็นต้นทำให้ต้องมีการปรับตัวทั้งอาจารย์ผู้สอนและผู้เรียน ที่ได้เริ่มขึ้นหลังมีประกาศปิดสถานศึกษา แต่การเรียนการสอนที่มีห้วงเวลากำหนด ทำให้ยังมีการดำเนินการสอนด้วยรูปแบบออนไลน์ (online) ซึ่งหลังจากได้มีการเรียนการสอนและพบว่าในการเรียนออนไลน์ในช่วงแรกมีติดขัดบ้าง เพราะทั้งอาจารย์และนักเรียนต่างต้องปรับตัวกับโปรแกรมที่ใช้ โดยสำหรับเอกสารที่ใช้ประกอบการเรียนนั้นจะมีการส่งมาในรูปแบบไฟล์ให้ไปดาวน์โหลด แต่ประสิทธิภาพการเรียนที่จะได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าใครจะตั้งใจกับการเรียนมากน้อยเท่าใด เพราะทุกคนมีอิสระมากกว่าการอยู่ในห้องเรียน สามารถที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ไปพร้อมกันได้ การเรียนแบบออนไลน์ อาจารย์จะเน้นไปที่การส่งงานและตอบคำถาม ข้อดีของการเรียนวิธีนี้คือได้ฝึกวินัยตนเอง จะเรียนที่ไหนเมื่อไหร่ก็ได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องอุปกรณ์ที่ใช้มีประสิทธิภาพต่างกัน และคุณภาพสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีนักศึกษาให้ความเห็นว่าเป็นข้อดีในการลดการเสียเวลาเรื่องการเดินทางได้มาก

ระบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไป

สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์นั้น อาจารย์ก็กลายเป็นอาจารย์ออนไลน์ อาจารย์แต่ละคนต่างเลือกใช้แพลตฟอร์มหลากหลายมาก ทั้ง Zoom, Blackboard Collaboration, Line, หรือ Google Meet ขึ้นอยู่กับลักษณะการเรียนการสอนของแต่ละวิชา แต่ควรคำนึงถึงความสะดวกของผู้เรียนเป็นหลัก การเตรียมตัวก่อนเข้าชั้นเรียนออนไลน์นั้นเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนถึงเวลาเรียนในส่วนของอาจารย์จะต้องเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมกับการสื่อสารออนไลน์ ต้องมั่นใจว่าจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย และเหมาะสมกับโปรแกรมที่เลือกใช้ในส่วนของผู้เรียน บางครั้งอาจต้อง “ส่งการบ้าน” ล่วงหน้ามาให้อาจารย์ เช่น ถ่ายวิดีโอผลงานมาให้อาจารย์ดูก่อนที่จะอภิปรายในชั้นเรียนออนไลน์ เพื่อประหยัดเวลาและลดความวุ่นวายขณะที่ทุกคนออนไลน์เข้ามา ผู้สอนสามารถบันทึกวิดีโอการสอนของตนแล้วแจกจ่ายให้ผู้เรียนผ่านระบบจัดเก็บ

ข้อมูลแบบคลาวด์ (cloud storage) ด้วย Google Drive หรือ Microsoft OneDrive หรือ Microsoft Stream แล้ว จำกัดสิทธิการเข้าถึง สามารถถ่ายทอดสดการสอนผ่านระบบ วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (video conference) ด้วย Microsoft Teams หรือ Google Meet

สำหรับอุปกรณ์และเวลาที่ต้องใช้ในการเรียนการสอนจะเพิ่มมากขึ้น ในการเรียนอาจเป็นปัญหาหนักพิเศษ สำหรับนักศึกษาที่ต้องทำงานพิเศษส่งตัวเองเรียนไปด้วย ความพร้อมของอุปกรณ์และโปรแกรมที่ใช้ นักศึกษาจำเป็นต้องมีคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ตส่วนตัวเพื่อให้สามารถเรียนออนไลน์ได้ แต่พบปัญหาว่าเมื่อใช้โปรแกรมที่เปิดให้บริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นประจำไปสักระยะหนึ่ง โปรแกรมจะเริ่มตรวจสอบความถี่ของการใช้งานจนจำกัดเวลาในการใช้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่อาจารย์จะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการใช้งานโปรแกรมเหล่านั้น

ระบบการเก็บคะแนนและตัดเกรดถูกปรับให้เหมาะสม

การวัดความรู้ความเข้าใจและการประเมินผลการเรียนจะยิ่งยากขึ้น หากสถานการณ์ยังไม่คลี่คลายและสถาบันการศึกษาต้องพึ่งพาการเรียนออนไลน์ต่อไปเรื่อย ๆ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ลดสัดส่วนของคะแนนจากงานกลุ่มที่มีความจำเป็นจะต้องทำงานร่วมกันหรือทำร่วมกันได้ผ่านทางออนไลน์ด้วยเครื่องมือทันสมัยต่าง ๆ อาทิ กูเกิลไดรฟ์ เป็นต้น หลายแห่งเริ่มพิจารณาถึงการเลื่อนการสอบหรือเปลี่ยนการสอบเป็นระบบออนไลน์เพื่อลดความเสี่ยงในการชุมนุมกันของนักศึกษาในวันสอบ ทั้งนี้รวมถึงการเลื่อนรับปริญญาด้วย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีมาตรการในการเฝ้าระวัง ดูแลนักเรียนนักศึกษาอย่างเข้มงวด จัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และปรับเปลี่ยนวิธีสอบไปนอนเป็นการประเมินผลผ่านโครงงาน (project based) ส่งอาจารย์ผู้สอนแทน

การปฏิบัติที่เปลี่ยนไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ที่เรียกว่า

New normal

จากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงหลังจากภาวะการระบาดของโรค COVID-19 ทำให้อาจารย์และนักศึกษามีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่การจัดการตนเอง การเรียนรู้ในระบบของเทคโนโลยีที่ไม่คุ้นเคย การคิดจัดการเรียนการสอน คู่กับการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่กระจายเชื้อ การวางรูปแบบ

การเรียนการสอนที่ต้องปลอดภัยทั้งผู้เรียนผู้สอน การวางแผนปฏิบัติทั้งในระบบ online และในห้องเรียนปกติ การใช้มาตรการระยะห่างทางสังคม การตรวจวัดอุณหภูมิ การสวมหน้ากากผ้า หรือหน้ากากอนามัยในห้องเรียนในห้องประชุม ตลอดจนการรับประทานอาหาร การซื้ออาหาร การนั่งรับประทานอาหาร ภาพต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นวิถีชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้นไม่เฉพาะแต่ในสถาบันการศึกษา แต่กลายเป็นวิถีชีวิตของสังคมอีกด้วย

วิกฤตคือโอกาส

ในการจัดการเรียนการสอน เดิมระบบการศึกษา มุ่งเน้นให้ใช้ Active learning ให้ Teach less learn more หรือการใช้การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ซึ่งเป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ใคร่ครวญความคิดและความรู้สึกของตนเอง เพื่อสังเกตและทำความเข้าใจโลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อที่อยู่เบื้องหลัง จึงมักส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับคนและสิ่งแวดล้อมรอบตัว¹⁰ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) ที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง¹¹ เข้าใจตนเองและสิ่งต่าง ๆ ย้อนดูตนเอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง เกิดลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างยั่งยืน มาถึงปัจจุบันนี้ในช่วงการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงทำให้การจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤตนี้กลับกลายเป็นโอกาสที่ต้องเร่งเรียนรู้ การเรียนออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom และ Google Classroom มาระยะหนึ่งแล้ว โดยก่อนหน้านี้เคยมีการปิดเรียนและใช้การเรียนออนไลน์ไปครั้งหนึ่งแล้วช่วงแรก ๆ ของการระบาดแม้การเรียนออนไลน์นี้จะมีประสิทธิภาพที่ดีทั้งผู้เรียนผู้สอนได้ปรับตัวให้ชินกับการเรียนออนไลน์ หลายวิชาเริ่มเห็นทิศทางความเป็นไปได้ในการเรียนออนไลน์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษาพยายามสนับสนุนมาโดยตลอด และนี่อาจเป็นโอกาสในการต่อยอดในอนาคตให้เป็นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง มีแอปพลิเคชันเกี่ยวกับการศึกษา และมีเทคโนโลยี AR, VR และ AI ในการตอบโต้ทางด้านการศึกษาให้กับผู้เรียนได้ เราไม่จำเป็นต้องให้เกิดวิกฤต แล้วถึงจะ “คิดใหม่” ในระบบการศึกษา แต่เทคโนโลยีสามารถเปลี่ยนบทบาทครูผู้สอน จากที่เคยเป็นผู้ชี้แนะ ไปสู่การเป็น

ผู้สนับสนุน และให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนต่อไป¹² สถานการณ์ COVID-19 จะมีส่วนกระตุ้นการคิดว่า นวัตกรรมและเทคโนโลยีจะสามารถช่วยให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ผ่านช่วงเวลานี้ไปได้ และต่อไปก็จะได้เห็นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการศึกษาในระบบการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

บทความนี้แนะนำให้ใช้ประโยชน์ในการเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อจำกัด ของผู้สอน และผู้เรียน ที่นำไปสู่การสร้างห้องเรียน online ที่เหมาะสมกับนักศึกษาพยาบาล ที่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปแบบ new normal ที่นำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

สรุป

สถานการณ์ “COVID-19” ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนคือ แพลตฟอร์มเทคโนโลยีถูกนำมาใช้กับการเรียนการสอนผ่านออนไลน์ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีการสื่อสารที่ต้องพัฒนา ทำให้การเรียนการสอนผ่านออนไลน์ สะดวก และรวดเร็วขึ้น การมีข้อจำกัดของการมีระยะทางทางสังคม ทำให้ต้องมีการเรียนแบบออนไลน์ อาจารย์จะเน้นไปที่การสั่งงานและตอบคำถาม ข้อดีของการเรียนวิธีนี้คือได้ฝึกวินัยตนเอง จะเรียนที่ไหนเมื่อไหร่ก็ได้ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนอาจไม่เท่าการเรียนในชั้นเรียนจริง ๆ แต่ก็เป็นไปตามสถานการณ์ตลอดจนผลกระทบต่อการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลและการสำเร็จการศึกษา การเกิดผลกระทบนี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้นของอาจารย์ และนักศึกษาที่เรียกว่า new normal ของสังคม เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

References

1. Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). 40 pages.
2. WHO. Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public. Last updated 18 March 2020.
3. Strategy and Planning Division Ministry of Public Health. Statistical thailand 2017. Strategy and Planning Division Ministry of Public Health: Thanon Tiwanon, Amphoe Muang, Nonthaburi; 2017. (in Thai)
4. Katie P. “What is social distancing and how can it slow the spread of COVID-19?”. The Hub. Johns Hopkins University [Internet]. 2020 [cited 2020 Mar 29]. Available from: <https://hub.jhu.edu/2020/03/13/what-is-social-distancing/>
5. Guidance on Preparing Workplaces for an Influenza Pandemic. Occupational Safety and Health Act of 1970. United States Department of Labor. OSHA 3327-02N 2007 [Internet]. 2020 [cited 2020 Mar 25]. Available from: <https://www.osha.gov/Publications/OSHA3990.pdf>
6. Strategic and Planning Division, Office of the Permanent Secretary. Summary of important health statistics in year 2013. (in Thai).
7. AP stylebook. coverage of the virus outbreak. Coronavirus Topical Guide.2020.
8. WHO Thailand. COVID-19 - WHO Thailand Situation Reports. 4 April 2020.
9. Hussain I. Role of information technologies in teaching learning process: perception of the faculty. Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE 2008;9(2):46-56.

10. Songwatthanayuth P, Polin S. The curriculum for nursing students in the 21st century:case study and transformative learning. *Journal of The Royal Thai Army Nurses* 2019; 20(2):10-16. (in Thai).
11. Radabutr M, Thanirat S, Pinyomit S. Perceptions and experiences of nursing students in Boromarajonani College of Nursing Changwat Nonthaburi regarding active learning. *Journal of The Royal Thai Army Nurses* 2019;20(3):144-53. (in Thai).
12. Jamkrajang T, Khumtaveeporn P. Effect of team-based learning in basic nursing skill practicum on nursing care skill for patient with medication injection in the second year nursing students. *Journal of The Royal Thai Army Nurses* 2016;17(2):194-200. (in Thai).